

AKLI, MALI, NESLİ, DİNİ VE CANI MUHAFAZA

Bünyamin OKUMUŞ

I- Konunun Plânı

A-İslam Dininin Korumayı Amaçladığı Beş Temel Unsur

- 1-Akıl sahibi bir varlık olarak insan
- 2-İnsanın yaşama hakkı
- 3-Neslin devamı ve korunması
- 4-Malın Korunması
- 5-Fitrî bir olgu olarak Din ve Dinin Korunması

B- Beş Temel Unsurun Evrensel Niteliği

- 1-Diğer Semavî Dinler Açısından
- 2-Ahlakî Öğretiler Açısından
- 3-Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi Açısından

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Vaaza başlarken İslam dininin insana akıl sahibi olması hasebiyle yüklediği sorumluluğa değinilir. Bu sorumluluğun başta Allah'ın tevhidini ikrar etmeyi gerektirdiği ve buna bağlı olarak aklın, canın, neslin, malın ve dinin korunmasının amaç edinildiği belirtilir. İnsanın yaratılış gayesinin bunu gerçekleştirmek olduğu vurgulanır. İnsanın doğuştan gelen haklarıyla sonradan kazanılmış olan haklarının İslam dinince hem fert hem toplum hem de devlet tarafından korunması gereken haklar olduğuna dikkat çekilir. İnsanın fitratı itibariyle dine ihtiyacı olduğu, dinin ise insana hem dünya hem de ahret hayatını kazandırmak için gönderilen ilahi emirler manzumesi olduğu hatırlatılır. İlahî dinlerle birlikte diğer dinlerin ve ahlakî öğretilerin de bu beş temel unsura atfettiği öneme işaret edilir. İslâm dininin temel haklar olarak teslim ettiği bu hakların, İnsan Hakları Beyannamesinde ifade edilen hususlarla arzettiği benzerliğe dikkat çekilir.

III- Konunun özet sunumu

İslam dininin insanı bütün mahlukâtta muazzez tutması, Cenab-ı hakkın ona verdiği değeri gösterir. Bununla birlikte bu durum aynı zamanda insanın sorumluluğunun önemini bir ifadesidir. İnsan birey olarak aklını, dini, canını, namusunu ve malını muazzez tuttuğu kadar başkalarının haklarını da muazzez bilmeli ve inandıkları değerleri anlayışla karşılamalıdır. Bu bağlamda İslam dininin aklın korunmasına atfettiği önem ve Kur'an'da aklın kullanılması ve düşünmenin önemini

vurgulanması gerçekten ayrıcalıklı bir nitelik arz ettiği ifade edilir. İslâm dininin insana yüklediği teklifler canın, malın, neslin ve aklın korunmasıyla doğrudan ilgilidir. İnsan ve toplum açısından birinci dereceden sorumluluk alanına giren bu haklar ihlal edildiği zaman kendi güvenliğimizin ve toplumsal huzurun da tehdit altında olduğu ahret saadetinin de buna bağlı olduğu vurgulanarak vaaz bitirilir.

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ ۗ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا.

“Rüşüne erişinceye kadar, yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın, verdiğiniz sözü de yerine getirin. Çünkü söz (veren sözünden) sorumludur.”¹

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ ۗ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ ۗ بِئْسَ الْإِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ ۗ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ.

“Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.”²

Konuyla ilgili diğer âyet-i kerimeler: Rûm, 30/30; Mumtehin, 50/12; İsrâ, 17/33, 35; Bakara, 2/188, 256.

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

وعن عمرو بن احوص رضى الله عنه قال: سمعتُ رسولَ الله صلى الله عليه وسلم في حجةِ الوداعِ يقولُ الأَ وَ إِنَّ كُلَّ دَمٍ مِّنْ دِمِ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ، وَأَوَّلُ دَمٍ أُضْعُ مِنْهَا دَمُ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَكَانَ مُسْتَرْضِعًا فِي بَنِي لَيْثٍ فَقَتَلَتْهُ هُدَيْلٌ. قال: اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ. قالوا: نَعَمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. قال: اللَّهُمَّ اشْهَدْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

1 İsrâ, 17/34.

2 Hucurât, 49/11.

Amr İbnu'l-Ahvas (ra) Hz. Peygamber (sav)'in Veda Haccında, şöyle dediğini nakleder:

“Haberiniz olsun cahiliye devrindeki bütün kan dâvaları kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan dâvası da el-Hâris İbnu Abdilmuttalib'in kan dâvasıdır." Bu kimse, Benû Leys'te süt anadaydı. Hüzeyl onu öldürmüştü. Resûlullah (sav):

"Yâ rabbi tebliğ ettim mi?" dedi. Cemaat:

"Evet tebliğ ettin" dediler ve üç kere tekrarladılar. Resûlullah (sav)

"Ya Rabbi şahid ol!" dedi ve üç kere tekrar etti.”³

عن سعيد بن العاص رضي الله عنه عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لَنْ يَزَالَ الْمُؤْمِنُ فِي فُسْحَةٍ مِنْ دِينِهِ مَا لَمْ يُصِْبْ دَمًا حَرَامًا. وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنهما: إِنَّ مِنْ وَرَطَاتِ الْأُمُورِ الَّتِي لَا مَخْرَجَ لِمَنْ أَوْقَعَ نَفْسَهُ فِيهَا سَفَكَ الدَّمِ الْحَرَامِ بِغَيْرِ حِلِّهِ.

Said İbnu'l-As, İbni Ömer'in şöyle dediğini rivayet ediyor: "Resulullah (sav), "Mü'min, öldürülmesi haram kılınan bir cana kıymadıkça “dinî tesâmüh” içerisindedir.”

Bu bağlamda İbni Ömer'in şöyle dediği rivayet edilir: "Bir kimsenin içine düştüğü, kurtuluşu çok zor olan işlerden biri de haksız yere haram kan dökmesidir.”⁴

وعن معاوية بن أبي سفيان رضي الله عنه قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُلُّ ذَنْبٍ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفِرَهُ إِلَّا الرَّجُلُ يَقْتُلُ الْمُؤْمِنَ مُتَعَمِّدًا، أَوْ الرَّجُلُ يَمُوتُ كَافِرًا.

“Muaviye İbnu Ebi Süfyan (ra) Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu rivayet edilir. "Kasten bir mümini öldüren veya kâfir olarak ölen kimse hariç Allah'ın her günahkârı affedeceği ümit edilir.”⁵

وعن عبد الله بن عمرو بن العاص قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَتْلُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ زَوَالِ الدُّنْيَا.

3 Ebu Dâvud, Büyû 5 (3334)

4 Buharî, Diyât 1.

5 Nesâî, Tahrîm 1 (3983, c. 7. s. 81)

Büreyde (ra) rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber buyurmuştur ki: “Bir mü’minin öldürülmesi, Allah katında dünyanın yok olmasından daha büyük (bir günah)tır.”⁶

وَعَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ مِنْ أَرْبَى الرَّبَا الْإِسْطِطَالَةَ فِي عَرْضِ الْمُسْلِمِ بِغَيْرِ حَقٍّ.

Sa’îd İbni Zeyd’den Resûlullah (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Faizin en kötüsü, haksız yere müslümanın ırzını (şeref ve haysiyetini) rencide etmektir"⁷

وعن عُبَيْدِ بْنِ عَمِيرٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْكَبَائِرُ فَقَالَ: هُنَّ تِسْعٌ: الشُّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسَّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرَّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ الْمُسْلِمِينَ، وَاسْتِخْلَالُ الْبَيْتِ الْحَرَامِ قَبْلَتِكُمْ أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا.

Ubeyd İbni Umeyr babasından şöyle rivayet ediyor: Bir adam Hz. Peygamber’e büyük günahların neler olduğunu sorması üzerine O, büyük günahlardan dokuz tanesinin şunlar olduğunu sıralamıştır: “Şirk, sihir, insan öldürmek, faiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak, namuslu kadınlara iftirada bulunmak, anne ve babaya haksızlık etmek, sağlığınızda ve ölümünüzde kıbleniz olan Beytu'l-Haram’da Allah’ın haram kıldığını helal saymak”⁸

عَنْ غَامِرٍ، قَالَ سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو، يَقُولُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ."

Amir (ra)’dan rivayet edildiğine göre Abdullah İbn Ömer, Hz. Peygamber’in şöyle buyurduğunu işitmiştir: “Müslüman Müslümanların elinden ve dilinden selamette olduğu kimsedir. Muhacir, Allah’ın yasakladığı şeyleri yapmayan kimsedir.”⁹

6 Nesâî, Tahrîm 2.(3984, c. 7. s. 82)

7 Ebû Davdu, Edeb 40, (4876).

8 Ebu Davud, Vesaya 10, (2875); Nesâî, Tahrîm 3.

9 Buharî, Rikâk, 26.

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

1-Şa'ban, Zekiyyüddîn, İslâm Hukuk İlminin Esaslar (Usûlü'l Fıkh), Notlar Ekleyerek tercüme Eden, İbrahim Kafi Dönmez, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2001, s. 413-418.

2-Hallâf, Abdulvahhab, İslâm Hukuk Felsefesi (İlmu Usuli'l-Fıkh), Giriş ve Notlar Ekleyerek Çeviren, Hüseyin Atay, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1985, s. 379-395.

3-Afzalur Rahman, Sîret Ansiklopedisi, İstanbul 1996, c. 1, s. 398-403.

4-Umara, Muhammed, İslam ve İnsan Hakları: Haklar Değil Gereklilikler, İstanbul, Denge Yayınları, 1993.